

# VĒSTURES AVOTI

---

---

*Ēriks Jēkabsons*

## RĪGA 1918. GADA BEIGĀS – 1919. GADA SĀKUMĀ UN LIELBRITĀNIJAS KARAKUĢU ESKADRAS VECĀKĀ VIRSNIEKA LIECĪBA PAR SITUĀCIJU

1918. gada 18. novembrī tika proklamēta Latvijas neatkarība un darbu uzsāka Pagaidu valdība Kārļa Ulmaņa vadībā, taču tas notika ārkārtīgi sarežģītā situācijā – faktiski vācu okupācijas apstākļos, pagaidām tikai ar līdz inteliģencei ierobežotu tautas atbalstu. Drīz pēc tam Padomju Krievijas valdība anulēja Brestas miera līgumu ar Vāciju un sāka savas armijas virzību uz rietumiem. Apstākļos, kad Latvijā ienāca Sarkanā armija un tās sastāvā esošās latviešu strēlnieku vienības, bet Pagaidu valdība bija spiesta sadarboties gan ar vācu okupācijas varu, gan vietējiem vācbaltiešiem (viņiem īsā laikā, jau sākot ar 11. novembri, bija izdevies no brīvprātīgajiem izveidot samērā spēcīgas karaspēka vienības), tautas atbalsts tai bija vājš un izdevās saformēt tikai dažas karavīru rotas Rīgā, Cēsīs, Tukumā u.c. Faktiski Rīgā situāciju gandrīz pilnībā turpināja kontrolēt vācu okupācijas varas iestādes, turklāt revolucionārs noskaņojums bija skaidri manāms arī Vācijas karaspēka vienībās, kuru karavīri vienkārši vēlējās beigt karot un atgriezties mājās. Bez tam 20.–21. decembrī pilsētā notika boļševiku organizēts streiks, pilsētā klīda baumas un valdīja satraukums.<sup>1</sup>

Vēstures literatūrā joprojām pretrunīgi tiek vērtēti Kārļa Ulmaņa valdības 1918. gada 7. un 29. decembrī noslēgtie līgumi ar Vācijas valdības pārstāvi Baltijā Augustu Vinnigu (*Winnig*), kas paredzēja landesvēra kā Latvijas valdības karaspēka formēšanas principus (nacionālo – latviešu, vācbaltiešu, krievu apakšvienību

īpatsvars, kurš dažādu apstākļu dēļ netika realizēts, apgāde no Vācijas okupācijas spēku krājumiem u.tml.)<sup>2</sup>

Saskaņā ar 7. decembrī noslēgto līgumu Latvijas teritorija tika sadalīta četros kara apgabalos, un 9. decembrī Pagaidu valdība par Rīgas kara apgabala priekšnieku iecēla landesvēra komandieri, vācbaltieti, Krievijas armijas ģenerālmajoru Leonu Freitāgu fon Loringhofenu (*von Loringhoven*; akts, kas netika minēts 20.–30. gadu vēstures grāmatās un arī trimdā izdotajā literatūrā<sup>3</sup>), par viņa palīgu – kapteini Jorģi Zemitānu, par Vidzemes apgabala priekšnieku – pulkvedi Jāni Apini, Kurzemes – pulkvedi Mārtiņu Peniķi, Latgales – pulkvedi-leitnantu (apakš-pulkvedi) Jāni Imaku.<sup>4</sup> Visam izklāstītajam gan bija drīzāk simboliska nozīme. Minētie līgumi, pirmkārt, apliecināja Latvijas varas iestāžu lielo atkarību no vācu spēkiem un okupācijas iestādēm, otrkārt (īpaši 29. decembra vienošanās, kas paredzēja pilsonības piešķiršanu vācu karavīriem pēc vairāku nedēļu dienesta Latvijas bruņotajos spēkos), vēl lielākā mērā mazināja Pagaidu valdības popularitāti tautā, treškārt, bruņoto spēku izveidē deva praktiski visai maz – nebija iespējams izveidot landesvērā paredzēto latviešu apakšvienību skaitu mazā brīvprātīgo daudzuma dēļ, turklāt vācu okupācijas iestādes dažādi vilcināja līgumos paredzēto ieroču un municijas izsniegšanu latviešu vienībām, jo – daļēji pamatoti – uzskatīja tās par politiskā ziņā nedrošām.

Šajā situācijā 17. decembra vakarā Daugavgrīvā iebrauca britu eskadra (karakuģi “Princess Margaret”, “Ceres” un vēl septiņi kuģi – iznīcinātāji) ar eskadras komandieri – kontradmirāli Aleksandru Sinkleru (*Sinclair*) priekšgalā. Tajā pašā vakarā karakuģis “Windsor”, uz kura atradās arī bijušais konsuls Rīgā, Lielbritānijas politiskais pārstāvis Vivjens Bosenkets (*Bosenquet*), devās uz Rīgu, kur pēdējais uzreiz satikās ar Ministru prezidentu K. Ulmani “Centrālviesnīcā”. Nākamajā dienā Rīgā iebrauca kuģis “Wakeful” ar A. Sinkleru uz klāja, un konsultācijas ar K. Ulmani, piedaloties arī kontradmirālim, turpinājās valdības vadītāja kabinetā, turklāt briti soliņūši flotes klātbūtni, ieročus, kā arī cita

veida atbalstu (K. Ulmanis bijis drošs par stāvokli, sakot, ka viņa rīcībā ir 1500 apmācīti bruņoti vīri). 19. decembrī A. Sinklers ar septiņiem kuģiem devās uz Liepāju, un tajā pašā dienā Rīgas ostā iebrauca arī lielais mīnukuģis “Princess Margaret”, 20. decembrī turpinājās apspriedes ar Latvijas Pagaidu valdību, savukārt 21. decembrī britu viesi kopā ar Latvijas valdības pārstāvjiem apmeklēja operas “Fausts” izrādi Latvju operā.<sup>5</sup> Turklāt laikā, kad boļševiku spēku rokās krita Valmiera (22. decembrī) un Cēsis (23. decembrī), vācu-britu sarunās uz karakuģa klāja angļi pieprasīja vāciešiem apturēt boļševiku spēku virzišanos uz priekšu, taču vācieši apgalvoja, ka viņu karaspēks to nespēj izdarīt disciplīnas trūkuma dēļ. Dažas dienas vēlāk – 25. decembrī britu pārstāvis V. Bosenkets, atbildot uz K. Ulmaņa pieprasījumu par Lielbritānijas viedokli līguma slēgšanas iespējas jautājumā ar A. Vinnigu par vāciešu palīdzību, atbildēja, ka, draudot “nenovēršamām briesmām”, iebildumi pret šādu līgumu “nebūtu ne ar ko attaisnojami”.<sup>6</sup>

Toreizējais Pagaidu valdības spēku virsleitnants Jānis Ezeriņš situāciju raksturoja šādi: “Rīgā bija iespajds ļoti slikts. Vācu kareivji staigāja apkārt bez kādas disciplīnas; plītēšana un uzdzīvošana notika augstākā mērā. Šaudišana, kliegšana, ālēšanās – tas dzirdējās mūsu galvaspilsētā 1918. gada decembra beigās. Šādos nospiedošos apstākļos darbojās mūsu pirmā valdība un organizējās armija [...] Ar katru dienu, ko Rīgā pavadījām, arvien vairāk bija jūtama komunistu pārspēka tuvošanās. Pa ielām staigāja bijušās Krievijas armijas noplukuši karavīri. Vācu kareivji par smiekla naudu pārdeva visu. Plītēšana pieņēmas pilsētas nomalēs, dziedāja lielinieckiskas dziesmas, šaudīja un laida raķetes. Rīgā kārtības vairs nebija.”<sup>7</sup>

Pagaidu valdības karaspēka karavīru ievērojama daļa cīnīties nevēlējās. Decembra beigās saņemot pavēli piedalīties Rīgas aizstāvēšanā pret ienākošo latviešu sarkano strēlnieku vienībām (pie Inčukalna to 31. decembrī – 1. janvārī centās darīt vienīgi vācu landesvēra un Dzelzsdivīzijas vienības,<sup>8</sup> kā arī Pagaidu valdības spēkos ietilpstošā Mihaila Afanasjeva komandētā un Rēzeknē sa-

formētā partizānu nodaļā<sup>9</sup>), 1. un 3. Rīgas apsardzības rota atteicās izpildīt pavēli. 30. decembrī tika publicēts oficiāls militāro iestāžu paziņojums par abu vienību “sacelšanos”, to ielenkšanu pēc apsardzības ministra pavēles un angļu karakuģu “uguni” pēc “iepriekšējās sazināšanās”. Pēc tam “rotas slēgtās ierindās bez ieročiem parādījās uz Suvorova ielas, kuras tad tika apcietinātas un aizvestas. Dumpiniekiem draud pienācīgs sods.”<sup>10</sup> Savukārt latviešu prese detalizētā pārskatā par notikušo vēstīja, ka lielgabala šāvieni ļoti nobiedējuši iedzīvotājus. Tika rakstīts par to, ka 29. decembrī karavīri brīdinājuši virsniekus nerādīties novietojumā, draudot ar kaut kur iegādātām rokasgranātām, par vācu (ne tikai zemessardzes) patrulēšanu ielās un darbību nama aplenkšanā, kurā piedalījās arī bruņotais automobilis, latviešu karavīru iznākšanu no nama, dziedot revolucionāru dziesmu “Ar kaujas saucieniem uz lūpām”, u.c. (presē tika arī kategoriski noliegta 3. rotas boļševizēšanās, skaidrojot, ka tā vienīgi atradusies vienās telpās ar 1. rotu un tās karavīri pēc personības pārbaudes policijas iecirkņos atbrīvoti).<sup>11</sup>

Par šo atgadījumu militārais vēsturnieks – kara ierēdnis Pēteris Bērziņš rakstīja: “Kad karavīri atteicās izpildīt virsnieku pavēles un draudēja tiem ar rokas granātām, rotas kazarmas ielēnci valdībai uzticīgās [vācu] zemessargu nodaļas. Kad rota neizpildīja pavēli nolikt ieročus, tad angļu kara kuģi, kas atradās Daugavā pie Rīgas pils, atklāja uz dumpiniekiem artilērijas uguni. Pēc 10 izšautiem šāvieniem dumpinieki padevās. Rotu (191 karavīri) arestēja: no tiem 71 nodeva vācu karalauka tiesai, kas 11 galveniem vainīgiem piesprieda nāves sodu.”<sup>12</sup> Viņa stāstījumu būtiski papildina toreizējais Virsnieku rezerves rotas virsleitnants Arvīds Krīpens, kurš liecina, ka boļševiku aģitācija stipri skārusi Rīgas apsardzības rotas, kuru karavīri bijuši “vājāks elements” – daudzi tikko atgriezušies no vācu gūsta. Turklāt viņš apliecina, ka seminārā bija novietota 1. un 3. rota: “[...] 28. dec. notika lielnieciska sacelšanās pret savu priekšniecību, kāpēc nākošā dienā 1. rotu atbruņoja un izformēja, bet no 3. rotas izņēma neuzticamākos elementus. Atbruņošanu izdarīja vācu zemessargi,

angļu kara kuģiem piepalīdzot ar artilēriju, kura apšaudīja [vēlāko] Kara skolas ēku ar šrapneļiem. Bija ļoti nospiedošs skats, kad šo rotu karavīrus veda pa Kr. Barona ielu Iekšrīgas virzienā vāciešu apsardzībā. Neviens logs nedrīkstēja vērties vaļā, tūlīņ turp tika raidīts šāviens. Dumpja galvenos vainīgos (10 vīrus) notiesāja uz nāvi, bet 146 – ieslodzīja citadelē.”<sup>13</sup>

Tāpat stāvokli labi raksturo līdz šim vēstures literatūrā vienīgi pieminētā,<sup>14</sup> bet detalizētāk nezināmā situācija 2. Rīgas apsardzības rotā. 30. decembrī rota bija atbruņojusi vācu komandantūru, bet 1919. gada 2. janvārī, līdzīgi pārējām atlikušajām Latvijas Pagaidu valdības bruņotajām vienībām, tā saņēma pavēli nākamajā rītā iziet no galvaspilsētas Jelgavas virzienā, iepriekš apmetoties “Cafe de Paris” Suvorova (tag. Krišjāņa Barona) ielā 14. Naktī uz 3. janvārī, “kad bija tuvu iziešanas laiks, kareivju un dažu virsnieku starpā sākās debātes par palikšanu Rīgā. [Leitnants Ernests] Maršāls uzkāpa uz galda un vērsās pie kareivjiem ar uzsaukumu palikt un gaidīt biedrus, lai pilnā sastāvā tiem pievienoties. Uz virsniekiem, par kuriem M. bija pārliecināts, ka tie izies no Rīgas, M., uz galda stāvot, rādīja ar pirkstu, sacīja: “Neejiet līdz šiem baltajiem, tie ir mūsu biedru un Latvijas nodevēji, viņi ir pārdevuši vāciešiem.” Lielākā daļa paklausot palika Rīgā, no 190 tikai 16 aizgāja. [...]”<sup>15</sup>

31. decembrī britu karakuģu vadība informēja par savu gatavību piedalīties pilsētas aizstāvēšanā, ko apstiprināja bruņotu jūrnieku patruļas ielās un prožektoru staru kūļi no kuģiem, kas apgaismoja pilsētu tumsā. Toreizējais ministrs Spricis Paegle atcerējās, ka pat panākta vienošanās, ka briti un latvieši aizstāvēs Rīgas rietumu rajonu, bet vācieši – austrumu rajonu. Turklāt britu artilērijai būtu jābloķē ienaidniekam pāreja Ķīšezeram un Juglas upei. Taču 1. janvārī briti paziņoja, ka aizstāvēšanā nepiedalīsies. Situācija patiesi bija smaga. Cerības par iespēju aizstāvēt pilsētu bija zudušas, Pagaidu valdība, vācu daļas sāka atstāt Rīgu jau 2. janvāra vakarā, dega Pirmā pilsētas teātra nams (tagadējā Nacionālā opera), naktī apgaismodams pilsētu, kur notika mas-

veida laupīšanas. 3. janvārī no rīta britu karakuģi un vairāki vācu kuģi atstāja ostu, pilsētu atstāja valdībai uzticību saglabājušie nedaudzie karavīri, un Rīgā sākās boļševiku varas posms, kas turpinājās līdz maijam.<sup>16</sup>

Šajos ārkārtīgi sarežģītajos apstākļos, vispārējā neziņā un apjukumā, pēc lielākās daļas karavīru dezertēšanas vai apzinātas izvairīšanās atstāt Rīgu atlikušie vairāki simti Pagaidu valdībai uzticamo karavīru Oskara Kalpaka vadībā landesvēra sastāvā kopā ar to un vācu varas iestādēm 1919. gada janvāra sākumā cauri Jelgavai atkāpās uz Kurzemi. Drīz pēc tam gandrīz visu Latvijas teritoriju, izņemot Liepāju un nelielu apgabalu ap to, ieņēma Padomju Latvijas armija jeb t.s. latviešu sarkanie strēlnieki.

Publicētajā dokumentā, kas glabājas Lielbritānijas Nacionālā arhīva Admiralitātes dokumentu kolekcijā Londonā, atspoguļojas Rietumu Sabiedroto nostāja un britu karakuģu darbības apstākļi Rīgā, angļu redzējums par stāvokli pilsētā, detalizēti – viņu sakari ar Latvijas Pagaidu valdību un vācu okupācijas iestādēm, loma pilsētā notiekošajos procesos un norisēs 1918. gada decembra beigās, kad britu karakuģu artilērija pēc Latvijas Pagaidu valdības lūguma atklāja uguni pret boļševizētās 1. un daļēji boļševizētās 3. Rīgas apsardzības rotas novietni, turklāt visos minētajos jautājumos publicētie dokumenti ievērojami paplašina un precizē līdz šim historiogrāfijā pastāvējušos priekšstatus. Faktiski šī avota sniegtā informācija jāatzīst par savā ziņā unikālu, jo tā atklāj arī daudz nezināma tieši par stāvokli Latvijas galvaspilsētā Pagaidu valdībai ārkārtīgi sarežģītā laika periodā. Dokumentu oriģinālajā tekstā iespēju robežās saglabātas arī tajā lietotās angļu valodas īpatnības (vārdu “honour”, “defence” un vēl dažu šķietami nepareizā rakstība).

## **Report on occurrences at Riga during stay of British Squadron, 19th December 1918–3rd January 1919**

The Rear admiral Commanding 6th Light Cruiser Squadron

Sir, I have the honour to report that on 19th December 1918, in compliance with your orders, I proceeded up the River Dvina and assumed the duties of Senior Naval Officer at Riga.

“PRINCESS MARGARET” was berthed alongside the Andreas Jetty, and “WINDSOR” about half a mile further up the river.

The Town was still in the occupation of the Germans who were evacuating their troops, guns, stores, etc., in transports and by rail.

2. The situation as explained by the Prime Minister at an interview on 20th December was as follows:

The Bolsheviks were advancing on Riga by the different railways. Their organized strength was estimated at about twelve thousand equipped with artillery and machine guns and an armoured train, also cavalry.

3. The opposing forces totaling about 700 and constituting the Baltic Militia, consisted of men of German Baltic nationality including Russian Officers and few German Officers on the Staff. They had only 4 field guns and 16 machine guns.
4. The Germans did not appear to be taking active part against the Bolsheviks other than covering their own retreat.
5. On 19th December classes of Lettish Officers commenced instruction on Lewis guns, and a few days later companies of Lettish Volunteers started a daily course of drill under the supervision of Captain Craig, R.M.L.I. of “CERES”, who was given the Temporary Rank of Major.
6. As no replies were received to the numerous messages sent on behalf of Mr. Bosanquet (British Political Representative) to the foreign Office, and as the situation was daily becoming more critical, and disturbances by the Bolshevik element in the Town (numbering several thousand) were anticipated, it was

decided that pressure should be brought to bear on the German Authorities in Riga, with a view to enforcing the fulfilment of their obligations under Article 12 of the terms of the Armistice.

The German High Commissioner and Military Commander were therefore requested to attend on board "PRINCESS MARGARET"; and a conference took place, minutes of which are attached. (Enclosure No. 1).

7. On 28th December the situation was considered to be so critical, a Bolshevik rising being expected in the town at any moment, that the evacuation of British, Allied, and certain Neutral Subjects was proceeded with, refugees being embarked in "PRINCESS MARGARET" to the number of about 350.
8. On the evening of 29th December the Lettish Government informed me that the Lettish Regiments in the town had mutinied and were waiting to join forces with the Bolsheviks advancing on Riga. The Police Agents reported that the town Bolsheviks were rising in support.

The Lettish Government requested the Staff of the Baltic Militia to attack the Barracks of the mutineers with field guns, but after consultation with the Senior British Naval Officer it was considered preferable that the bombardment should be carried out by the British ships if necessary.

9. Sniping and desultory fire took place in various parts of the town during the night and ships' searchlights were thrown over the disturbed area.
10. At 06.15 on 30th December surrender of the mutineers was demanded through the Baltic Militia under threat of bombardment within half an hour.

No reply having been received by 06.45 "CERES" was directed to open fire on the Barracks. After half an hours' bombardment the mutineers surrendered.

No serious material damage was caused by the bombardment.

11. The Lettish Government stated that bombardment had produced an excellent effect, and that no further trouble from



local causes was anticipated so long as the presence of British ships continued.

12. On the morning of 30th December the situation at the front (then about 25 miles from the town) was considered so serious as to necessitate sending practically all the remaining reliable Baltic Militia troops to check the further advance of the enemy. At the urgent request of the Staff of the Baltic Militia patrols from the British Squadron were sent to assist in patrolling the town.

For this purpose four motor lorries were borrowed from the Baltic Militia, one was armed with a 12 pdr. gun, and the others each with four Lewis guns, with the object of supporting any patrol in need of assistance.

Arrangements were made also for holding the jetty in force.

13. These defensive measures were carried out under the able direction of Captain Lane of "CERES", R.M.L.I., who had been granted a Temporary rank of Lieutenant-Colonel, as being the Senior British Military Officer present.
14. The patrols were only guaranteed for a period of 48 hours, before the expiration of which it was understood from the German High Commissioner that German reinforcements would arrive. These however, did not materialise.
15. On the night of 31st December considerable firing, including machine gun fire, was heard in various parts of the town towards midnight, but no serious disturbances occurred.
16. On 1st January 1919 information was received that the reinforcements of Baltic Militia has been unable to check the further advance of the enemy, who were steadily advancing on Riga which was now considered to be in imminent danger of falling.

Orders were received from the Senior Officer, 6th Light Cruiser Squadron, for the British Squadron to prepare as secretly as possible to leave Riga at daylight on 3rd January with refugees.

(3).

15. On the night of 31st December considerable firing, including machine gun fire, was heard in various parts of the town towards midnight, but no serious disturbances occurred.

16. On 1st January 1919 information was received that the reinforcements of Baltic Militia had been unable to check the further advance of the enemy, who were steadily advancing on Riga which was now considered to be in imminent danger of falling.

Orders were received from the Senior Officer, 6th Light Cruiser Squadron, for the British Squadron to prepare as secretly as possible to leave Riga at daylight on 3rd January with refugees.

17. On 2nd January further refugees were embarked including certain Members of the Lettish Government. Other refugees were evacuating by rail and on board German steamers.

18. In the evening the inhabitants of the town appeared to be considerably excited owing to the return of some of the Baltic Militia who had been forced to retire on Riga after hard fighting and serious losses. Fires occurred, and it was reported that looting was in progress.

British patrols were withdrawn at 8 p.m.

19. The Senior Officer, 6th Light Cruiser Squadron, arrived in "VALKYRIE" in the evening, and after discussing the situation; order the withdrawal of British Force with refugees at daylight next morning.

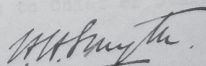
20. The Riga Force accordingly left the River which was already partially frozen, about 0700 on 3rd December, and proceeded to Copenhagen, arriving there at 0930 on 5th January 1919.

21. A copy of a manifesto issued by the town Bolsheviks is attached. (Enclosure No.2).

I have the honour to be,

Sir,

Your Obedient Servant,



CAPTAIN.

17. On 2nd January further refugees were embarked including certain Members of the Lettish Government. Other refugees were evacuating by rail and on board German steamers.
18. In the evening the inhabitants of the town appeared to be considerably excited owing to the return of some of the Baltic Militia who had been forced to retire on Riga after hard fighting and serious losses.
- Fires occurred, and it was reported that looting was in progress.
- British patrols were withdrawn at 8 p.m.
19. The Senior Officer, 6th Light Cruiser Squadron, arrived in "VALKYRIE" in the evening, and after discussing the situation, order the withdrawal of British Force with refugees at daylight next morning.
20. The Riga Force accordingly left the River which was already partially frozen, about 07.00 on 3rd January, and proceeded to Copenhagen, arriving there at 09.30 on 5th January, 1919.
21. A copy of a manifesto issued by the town Bolsheviks is attached (Enclosure No. 2).

I have the honour to be,  
Sir,  
Your Obedient Servant [Smyth],  
CAPTAIN

*Enclosure No. 1.*

Proceedings at Conference held on board H.M.S.  
"PRINCESS MARGARET" on 23rd December 1918, between  
Senior British Naval Officer, Riga, and British Political  
Representative and German Authorities at Riga.

BRITISH REPRESENTATIVES.

Captain Harry H. Smyth, C.M.G., D.S.O., R.N. in command of  
H.M.S. "Princess Margaret" and Senior Naval Officer, Riga.  
Captain Henry G. E. Lane, R.N. in command of H.M.S.  
"Ceres".

Enclosure No. I.

58

Proceedings at Conference held on board H.M.S. "PRINCESS MARGARET" on 23rd December 1918, between Senior British Naval Officer, Riga, and British Political Representative and German Authorities at Riga.

-----

BRITISH REPRESENTATIVES.

Captain Harry H. Smyth, C.M.G., D.S.O., R.N.  
in command of H.M.S. "Princess Margaret"  
and Senior Naval Officer, Riga.

Captain Henry G.E. Lane, R.N.  
in command of H.M.S. "Ceres".

Lieutenant-Commander Arthur G. Zippet, D.S.O. R.N.  
in command of H.M.T.B.D. "Windsor".

Lieutenant-Colonel H.A.C. Webber, R.M.L.I.  
Military Staff Officer on Staff of  
Senior Naval Officer.

*January  
sent off  
Colonel  
at Riga*

Mr. Bosanquet (Late British Consul at Riga).  
British Political Representative.

-----

GERMAN REPRESENTATIVES.

M. August Winnig, Chief German Commissioner for the  
Baltic States.

Lieutenant-Colonel Von Birkner,  
Chief of the Staff, of General Von Estorff,  
Commanding 8th German Army.

Captain Burchard, Assistant to Chief of Staff.

.....

Lieutenant-Commander Arthur G. Tippet, D.S.O. R.N. in command of H.M.T.B.D. "Windsor".

Lieutenant-Colonel H.A.C. Webber, R.M.L.I. Military Staff Officer on Staff of Senior Naval Officer.

Mr. Bosanquet (Late British Consul at Riga). British Political Representative.

---

#### GERMAN REPRESENTATIVES.

M. August Winnig, Chief German Commissioner for the Baltic States.

Lietenant-Colonel Von Birkner, Chief of the Staff. Of General Von Estorff, Commanding 8th German Army.

Captain Burchard, Assistant to Chief of Staff.

Captain Burchard spoke English and acted as interpreter assisted by Mr. Hall.

---

Mr. Bosanquet informed M. Winnig that the Senior British Naval Officer had requested him to call with reference to the execution of the Armistice Terms.

The British Government was informed that German troops were being rapidly withdrawn, and that it was proposed to withdraw the rest shortly.

The Bolsheviks were advancing, and danger to Riga was imminent.

The object of the British Squadron's visit was to see that the Terms of the Armistice was carried out by the Germans – particularly as regards Riga and district.

---

M. Winnig stated that he had not looked upon Article 12 of the Armistice as binding Germany to protect the Country. He had been of opinion that this was not the case, but when recently in Berlin he had heard unofficially that the Entente Powers considered that it was Germany's duty to do so.

---



---

Lieut.-Col. Webber then read Points Nos. 1 to 8 inclusive of the Senior British Naval Officer's requirements, as approved by the British Political Representative. They were written down in English by Captain Burchard and then translated into German by him and written down by M. Winnig.

---

Mr. Bosanquet afterwards said that he would like to explain that the foregoing conditions did not in any way relieve the Germans from the responsibility in other districts.

Note: Point No. 9 was then added to the requirements, to this effect.

---

German Chief of Staff stated that he had considered that, according to Article 12 of Armistice, the Germans were bound to evacuate, but he now understood from Point No. 8 that they must NOT go.

Note. Article 12 of the Armistice Terms states that the Germans must evacuate when the Allies consider the time suitable. – The Germans had apparently overlooked this.

---

Mr. Bosanquet said that the British did not consider the time suitable for evacuation yet.

---

Captain Smyth added Point No. 10 (relative to movements of German ships being reported, and removal of foodstuffs etc.) which was interpreted to M. Winnig and the German Chief of Staff, and taken down by the former.

The requirements presented by the British side were then complete (Annex I).

---

At the request of the German Chief of Staff the Germans were then left alone to consider their reply.

The Conference was resumed about twenty minutes later at the request of the Germans.

---

The reply of the German Representatives was interpreted and written down. (Annex II).

---

German Chief of Staff afterwards, with the help of a map, explained to Lieut.-Colonel Webber the present disposal, as far as known, of German, Lettish, and Bolshevik troops.

---

Captain Burchard stated that the Lettish troops were unreliable. He said that one of the Lettish companies in Riga district had been disarmed by order of the Lettish Government for this reason.

He asserted that there were about 40 000 German troops in Riga, but they did not want to fight now, but to go home.

---

Mr. Bosanquet made it clear that it could not for a moment be admitted that the German should insist as a condition for defending Riga, that the Lettish Government should promise eventual rights to citizenship to those German volunteer troops who consented to fight.

The Germans were bound under the Terms of the armistice to protect Riga and district, quite apart from any conditions.

---

Captain Burchard Said Germany would do all she could for the moment, but the task was impossible because the German soldiers were not in a state of mind to fight for this Country.

M. Winnig had been to Berlin recently to do his best to recruit suitable troops.

---

German Chief of Staff stated they wired every day to Berlin for more troops from Germany, but none came.

He said they would wire again to Berlin.

He also said that, if necessary, arrangements must be made for evacuation of inhabitants with a view of their safety.

---

Mr. Bosanquet said he understood the Germans would immediately cease to evacuate without previous reference to

---

British, further troops and guns which might be of use for the defence.

---

German Chief of Staff stated he was willing to give the German Army notice of the standpoint from which the British viewed the situation.

He had kept back some guns in the hope of getting some volunteers to use them.

He said that those unwilling to fight must go, so as not to affect the morale of remainder.

He would do his utmost to keep here a force capable of fighting, but the majority of the troops said that there was an Armistice, and that they would not fight, but would go home. They spread propaganda amongst the volunteers to induce them not to fight, as, if they did, this would hinder the return home of the others.

---

Mr. Bosanquet called upon Chief of the German General Staff to inform the General Commanding that he must take steps to rally the troops already here, to fight the Bolsheviks.

If the Germans are not able to carry out the Terms of the Armistice here, the GENERAL Peace Terms (at home) might be affected.

---

The German Representatives then withdrew.

*Annex I*

Requirements made by the Senior British naval Officer, Riga, and British Political Representative, of the German Authorities at Riga

---

Point No.

1. The Germans are to retain sufficient force in the district to hold the Bolshevik forces in check, and are not to permit them to advance beyond their present positions.



2. The forces not required for the above are to retire with all dispatch in accordance with the Armistice conditions now in force.
3. An account of the present dispositions of the troops fighting against Bolsheviks, both Lettish and German, is to be sent to the British Staff Lieutenant-Colonel for the information of the Senior Naval Officer.  
All future dispositions of forces intended for fighting the Bolsheviks to be communicated through the same Officer.
4. A sufficient force to be kept under arms at the following places to prevent their capture by Bolsheviks, or their advance inside a general line joining them: –  
Valk, Volmar, Venden, Fridrikhshtat, Bausk, Mitau.
5. The railway from Riga to Libau to be safeguarded against Bolshevik attack, and any British stores or mails travelling by this route shall be given priority treatment.
6. The German Authorities to give all assistance to British Officers who may be required to visit advanced posts to see that the above clauses are being carried into effect.
7. All places which may in future be lost to Germans inside the present front, to be regained by them.
8. Pending the permission of the Entente for the German forces to evacuate under Article 12 of the Armistice Terms, they are responsible for the safety of the population inside this area from Bolshevik attack. (Line mentioned in Point No. 4).
9. This does not relieve the German Military Authorities of responsibility for the safety of the populations, under Article 12 of the Armistice Terms, in other areas not specially referred to in the above points.
10. The Lettish Government state that the German ships are loading provisions and stores for removal to Germany. They state that no opportunity has yet been given of verifying the cargoes or ascertaining whether Article 14 of the Armistice Terms has been observed, but that a Commission has been appointed to investigate the matter.

---

It is the intention of the Senior British naval Officer to require the German Authorities to give 12 hours' notice of movements of these ships.

*Annex II [...]*

Reply made by German authorities at Riga to requirements presented by Senior naval Officer, Riga, and British Political Representative on 23rd December 1918

---

We have to submit to the interpretation of Article 12 of the Terms of Armistice. Although it is unusual to force a Government to occupy a foreign country.

In this case the defence of the Baltic countries lies near our hearts. We are not only here do defend a German race, but consider ourselves morally bound protect a Country which we have freed from the former Governmental Organisation.

The fulfilment of the defence was rendered difficult to us by the demoralization of the German troops under the influence of the conditions of the Armistice.

We were further hindered in executing the defence by the attitude taken up by the Estonian and Lettish Governments, because they allowed it to be represented that we were the oppressors of the population.

In consequence of this our soldiers were forced to look upon themselves as agents of an oppressive policy.

The desire for fighting was thus absolutely destroyed. The effect was especially strong as we had only old and invalid troops in the Country, for whom the service was too hard, and who longed for home after four years of absence.

We have been endeavouring since the end of November to get fresh troops from Germany. We have got volunteers from the 8th Army who wanted to go on fighting, and we are now beginning recruiting of volunteers in Germany, with the help of the War Ministry.

These volunteers are in the first instance intended to defend the evacuation of the 8th Army. It is our intention to use these troops as a further defence of the Country if we are able to gain their consent to it.

It will be difficult to persuade them to it as long as the Lettish Government does not come to meet us.

We have supported the Estonian and Lettish Governments in forming their own Army as far as possible.

Our experiences lead us to be somewhat careful because these troops prove themselves to be very susceptible to Bolshevik propaganda.

The Commander of the German 8th Army wishes to lay before both Governments a new proposal for the improvement of the defence. This proposal I have sent to the German Government for approval.

The Commander offers himself to both Governments as Commander of their Military Forces to rid the land of Bolsheviks. He wishes to strengthen the troops of Estonia and Latvia by volunteers which will be raised in Germany in his name.

With 30 000 men and 120 guns he hopes to free both lands of the Bolsheviks.

He demands for the German volunteers who are fighting here, that after the fighting has stopped, full rights of citizenship should be accorded.

The removal of Army provisions takes place only when they are not required here. The Town of Riga has been for the last fourteen days supplied with bread from our Army stores. We have promised them future supplies up to about 10th January.

The wished for Lettish Commission for the control of our Transports for the exportation of provisions has started work today.

We will give 12 hours' notice of the movements of our ships.

We are prepared to give the British Military Staff Officer the disposition of the troops fighting against the Bolsheviks. The number, place, and kind of troops.

## Ziņojums par norisēm Rīgā britu eskadras atrašanās laikā. 1918. gada 19. decembrī – 1919. gada 3. janvārī

Kontradirālīm, 6. vieglo kreiseru eskadras komandierim<sup>17</sup>

Ser, man ir gods ziņot, ka 1918. gada 19. decembrī saskaņā ar Jūsu rīkojumiem es iebraucu Daugavas upē un uzņemos vecākā jūras virsnieka pienākumus Rīgā.

“PRINCESS MARGARET”<sup>18</sup> tika pietauvota Andrejostā<sup>19</sup> un “WINDSOR”<sup>20</sup> – apmēram pusotru jūdзи tālāk augšup pa upi.

1. Pilsēta joprojām atradās zem vāciešu okupācijas, viņi evakuēja savu karaspēku, lielgabalus, krājumus u.c. transportkuģos un pa dzelzceļu.
2. Situācija, kā izskaidroja premjerministrs<sup>21</sup> sarunā 20. decembrī, bija šāda:
 

Boļševiki tuvojās Rīgai pa dažādiem dzelzceļiem. Viņu organizētais spēks tika rēķināts uz apmēram divpadsmit tūkstošiem, apgādāti ar artilēriju un ložmetējiem, bruņoto vilcienu, arī kavalēriju.
3. Pretī esošajos spēkos kopumā bija apmēram 700, kas veidoja Baltijas landesvēru un sastāvēja no vācbaltiešu tautības vīriem, ieskaitot krievu virsniekus, kā arī dažus vācu štāba virsniekus. Viņiem bija tikai 4 lauka lielgabali un 16 ložmetēji.
4. Neizskatījās, ka vācieši izrādītu aktīvu darbību pret boļševikiem citādi, kā vienīgi sedzot sevis pašu atkāpšanos.
5. 19. decembrī sākās kursi latviešu virsniekiem, instruējot par “Lewis”<sup>22</sup> ložmetēju izmantošanu, un dažas dienas vēlāk latviešu brīvprātīgo rotas uzsāka apmācības kursu, kuru uzraudzīja kapteinis Kreigs,<sup>23</sup> R.M.L.I.<sup>24</sup> no “CERES”,<sup>25</sup> kuram tika piešķirta majora pagaidu dienesta pakāpe.
6. Sakarā ar to, ka netika saņemta nekāda atbilde uz daudzajiem Bosenketa kungam (britu politikajam pārstāvim)

adresētajiem rakstiem Ārlietu ministrijā un situācija ik dienu kļuva arvien kritiskāka, kā arī tika gaidītas boļševistisko elementu (kopskaitā vairāki tūkstoši) izraisītas nekārtības pilsētā, tika nolemts, ka jāizdara spiediens uz vācu varas iestādēm Rīgā, lai panāktu Pamiera līguma 12. punktā<sup>26</sup> viņiem izvirzīto prasību izpildīšanu.

Tāpēc vācu ģenerālpilnvarotajam<sup>27</sup> un militārajam komandierim tika pieprasīts ierasties uz “PRINCESS MARGARET” klāja, notika apspriede, kuras protokols ir pievienots (pielikums Nr. 1).

7. 28. decembrī stāvoklis tika uzskatīts par tik kritisku, jebkurā brīdī sagaidot boļševiku sacelšanos pilsētā, ka tika uzsākta britu, Sabiedroto un dažu neitrālo valstu pavalstnieku evakuācija, bēgļus, kopskaitā apmēram 350, izvietojot uz “PRINCESS MARGARET”.

8. 29. decembra vakarā latviešu valdība mani informēja, ka latviešu pulki<sup>28</sup> pilsētā ir sacēlušies un vēlas pievienoties boļševikiem, kas tuvojās Rīgai. Policijas aģenti informēja, ka pilsētas boļševiki ceļas uzbrucēju atbalstīšanai.

Latviešu valdība pieprasīja Baltijas landesvēra štābā uzbrukt nemiernieku kazarmām<sup>29</sup> ar lauka lielgabaliem, bet pēc apspriešanās ar vecāko britu jūras virsnieku tika nolemts, ka būs lietderīgāk, ja nepieciešamības gadījumā bombardēšanu veiks britu kuģi.

9. Naktī dažādās pilsētas daļās bija dzirdama mērķtiecīga un epizodiska šaušana, kuģu prožektoru tika vērsti uz nemiernīgajām [pilsētas] daļām.

10. 30. decembrī plkst. 06.15 ar Baltijas landesvēra starpniecību tika pieprasīta nemiernieku padošanās, dodot pusstundu laiku un pēc tam draudot ar bombardēšanu.

Kad plkst. 06.45 nebija saņemta nekāda atbilde, “CERES” saņēma pavēli atklāt uguni pret kazarmām. Pēc pusstundu ilgas bombardēšanas nemiernieki padevās.<sup>30</sup>

Bombardēšana neizraisīja nekādus smagākus materiālus zaudējumus.

11. Latviešu valdība paziņoja, ka bombardēšanai bijis liels rezultāts un ka turpmāk nav paredzami vietējas izcelsmes sarežģījumi tik ilgi, kamēr turpināsies britu kuģu klātbūtne.
12. 30. decembra rītā stāvoklis frontē (tajā brīdī apmēram 25 jūdzes no pilsētas) tika uzskatīts par tik nopietnu, ka jā-sūta praktiski visas uzticamās Baltijas landesvēra vienības apturēt ienaidnieka virzīšanos. Uzklusot Baltijas landesvēra štāba uzstājīgu prasību, patruļas no britu eskadras tika izsūtītas palīdzēt patrolēt pilsētu.  
Šim nolūkam četras bruņotas automašīnas tika palienētas no Baltijas landesvēra, viena bija bruņota ar 12 mārciņu lielgabalu, pārējās katra ar četriem "Lewis" ložmetējiem, ar mērķi nepieciešamības gadījumā atbalstīt jebkuru patruļu.  
Tika veikti arī sagatavošanās darbi ostas noturēšanai ar spēku.
13. Šie aizsardzības pasākumi tika veikti kapteiņa Leina<sup>31</sup> no "CERES", R.M.L.I., efektīvā vadībā, viņam tika piešķirta pulkvežleitnanta pagaidu pakāpe kā vecākajam klātesošajam britu militārajam virsniekam.
14. Patruļu izsūtīšana tika garantēta vienīgi uz 48 stundu laika periodu, pēc kura iztecēšanas, kā varēja saprast no Vācijas ģenerālpilnvarotā teiktā, varētu ierasties vācu papildspēki. Tomēr tas nenotika.
15. 31. decembra naktī ievērojama šaudīšanās, ieskaitot ložmetēju uguni, bija dzirdama dažādās pilsētas daļās, tuvojoties pusnaktij, taču nopietni miera traucējumi nenotika.
16. 1919. gada 1. janvārī tika saņemta informācija, ka Baltijas landesvēra papildspēki nebija spējuši aizturēt ienaidnieka tālākvirzīšanos un tas pastāvīgi tuvojās Rīgai, kurai, kā tagad tika uzskatīts, draudēja nenovēršamas krišanas briesmas.

No 6. vieglo kreiseru eskadras vecākā virsnieka tika saņemta pavēle britu eskadrai cik vien iespējams slepeni sagatavoties Rīgas atstāšanai 3. janvārī no rīta kopā ar bēgļiem.

17. 2. janvārī turpinājās bēgļu uzņemšana, ieskaitot noteiktus Latviešu valdības locekļus. Citi bēgļi evakuējās pa dzelzceļu un uz vācu tvaikoņu<sup>32</sup> klāja.
18. Vakarā pilsētas iedzīvotāji bija ievērojami satraukušies sakarā ar Baltijas landesvēra daļas atgriešanos, kura bija spiesta atkāpties uz Rīgu pēc smagas cīņas un nopietniem zaudējumiem.<sup>33</sup>  
Bija dzirdami šāvieni un tika ziņots, ka notiek laupīšana. Britu patruļas tika atsauktas plkst. 8 vakarā.
19. Vakarā 6. vieglo kreiseru eskadras vecākais virsnieks ieradās uz “VALKYRIE”<sup>34</sup> un pēc stāvokļa apspriešanas pavēlēja britu spēkiem izbraukt ar bēgļiem nākamajā rītā, rītausmā.
20. Rīgas spēki saskaņoti izbrauca no upes, kura jau bija daļēji aizsalusi, 3. janvārī apmēram plkst. 7.00 un devās uz Kopenhāgeni, ierodoties tur 5. janvārī plkst. 9.30.
21. Pilsētas boļševiku izdota manifesta kopija pievienota (pielikums Nr. 2).<sup>35</sup>

Man ir tas gods, Jūsu padevīgs kalps,  
Smits,<sup>36</sup>  
KAPTEINIS

*Pielikums Nr. 1*

1918. gada 23. decembrī uz Viņa Majestātes kuģa “PRINCESS MARGARET” notikušās apspriedes starp vecāko britu jūras virsnieku Rīgā, britu politisko pārstāvi un vācu varas pārstāvjiem Rīgā protokols.

BRITU PĀRSTĀVJI

Kapteinis Harijs H. Smits, C.M.G.,<sup>37</sup> D.S.O.,<sup>38</sup> R.N.,<sup>39</sup> Viņa Majestātes kuģa “Princess Margaret” komandieris un vecākais jūras virsnieks, Rīga.

Kapteinis Henrijs Dž. E. Leins, R.N., Viņa Majestātes kuģa “Ceres” komandieris.

Leitnants-komandieris Arturs G. Tipets,<sup>40</sup> D.S.O., R.N., Viņa Majestātes T.B.D.<sup>41</sup> “Windsor” komandieris.

---

Pulkvedis-leitnants H.A.C.<sup>42</sup> Vebers,<sup>43</sup> R.M.L.I., militārā štāba virsnieks vecākā jūras virsnieka štābā.

Bosenketa<sup>44</sup> kungs (bijušais britu konsuls Rīgā). Britu politiskais pārstāvis.

---

## VĀCU PĀRSTĀVJI

Augusts Vinniga<sup>45</sup> kungs, Vācijas ģenerālpilnvarotais Baltijas valstīs.

Pulkvedis-leitnants fon Birkners,<sup>46</sup> Vācijas 8. armijas komandiera ģenerāļa fon Estorfa<sup>47</sup> štāba priekšnieks.

Kapteinis Burhards,<sup>48</sup> štāba priekšnieka palīgs.<sup>49</sup>

Kapteinis Burhards runāja angļiski un darbojās kā tulks, kuram palīdzēja Halla kungs.

---

Bosenketa kungs informēja Vinniga kungu, ka britu vecākais jūras virsnieks pieprasījis viņam runāt par Pamiera nosacījumu izpildīšanu.

Britu valdība tikusi informēta, ka vācu karaspēks ticis strauji atvilkt un ka ir iecerēts drīzumā atvilkt atlikušo.

Boļševiki tuvojās un Rīgai draudēja nenovēršamas briesmas.

Britu eskadras ierašanās mērķis bijis pārliecināties, kā vācieši izpilda Pamiera nosacījumus – sevišķi attiecībā uz Rīgu un apkārtni.

---

Vinniga kungs paskaidroja, ka viņš nav uzskatījis Pamiera 12. punktu kā uzliekošu Vācijai par pienākumu aizsargāt [šo] valsti. Viņš ir bijis pārliecināts, ka šis nav tāds gadījums, bet, atrazdamies nesen Berlīnē, neoficiāli dzirdējis, ka Antantes lielvalstis uzskata, ka Vācijas pienākums ir to darīt.

---

Plkv.-ltn. Vebers tad nolasīja britu vecākā jūras virsnieka britu politiskā pārstāvja apstiprinātos prasību punktus no 1. līdz 8. ieskaitot. Kapteinis Burhards tos bija uzrakstījis angļu valodā, pēc tam iztulkoja vācu valodā, un Vinniga kungs pierakstīja.

---



Bosenketa kungs pēc tam sacīja, ka viņš vēlētos paskaidrot, ka iepriekšminētie nosacījumi nekādā veidā neatbrīvo vāciešus no atbildības citās teritorijās.

Piezīme. Lai uzsvērtu minēto, šajā brīdī tika pievienots 9. punkts.

---

Vācu štāba priekšnieks paziņoja, ka līdz šim uzskatījis – saskaņā ar Pamiera 12. punktu vāciešiem ir jāevakuējas, bet tagad no 8. punkta viņš saprot, ka viņi NEDrīkst aiziet.

Piezīme. Pamiera liguma 12. punkts paredz, ka vāciešiem ir jāevakuējas laikā, kuru Sabiedrotie uzskata par piemērotu. – Vācieši acīmredzami nav to ievērojuši.

---

Bosenketa kungs sacīja, ka briti vēl neuzskata brīdi par piemērotu evakuācijai.

---

Kapteinis Smits pievienoja 10. punktu (attiecas uz ziņām par vācu kuģiem un pārtikas u.c. aizvešanu), kas tika pārtulkots Vinniga kungam un vācu štāba priekšniekam, ko pēdējais pierakstīja.

Šajā brīdī britu puses izvirzītās prasības bija pabeigtas (1. papildinājums).

---

Uz vācu štāba priekšnieka prasību vācieši tad tika atstāti vieni apspriest savu atbildi.

Pēc vāciešu prasības apspriede tika atsākta apmēram divdesmit minūtes vēlāk.

---

Vācu pārstāvju atbilde tika iztulkota un uzrakstīta (2. papildinājums).

---

Vācu štāba priekšnieks pēc tam ar kartes palīdzību paskaidroja plkv.-leitn. Veberam pašreizējo zināmo vācu, latviešu un boļševiku karaspēka izvietojumu.

---

---

Kapteinis Burhards paziņoja, ka latviešu karaspēks nav uzticams. Viņš sacīja, ka viena no latviešu rotām Rīgas apgabalā šī iemesla dēļ tikusi atbruņota pēc latviešu valdības pavēles.

Viņš apgalvoja, ka Rīgā atrodas apmēram 40 000 vācu karavīru, taču viņi pašreiz nevēlas cīnīties, bet doties mājās.

---

Bosenketa kungs paskaidroja, ka pašreizējā brīdī nav pieļaujams, ka vācieši izvirzītu kā nosacījumu Rīgas aizstāvēšanai prasību latviešu valdībai apsolt īespējamu pilsonības tiesību piešķiršanu tiem vācu karaspēka brīvprātīgajiem, kas piekritīs cīnīties.

Saskaņā ar Pamiera noteikumiem vāciešiem ir jāaizsargā Rīga un apgabals, neizvirzot nekādus nosacījumus.

---

Kapteinis Burhards paskaidroja, ka Vācija pašreizējā brīdī labprāt darītu visu, ko vien spēj, taču uzdevums ir neiespējams, tāpēc ka vācu karavīru morālais stāvoklis neļauj cīnīties par šo zemi.

Vinniga kungs nesen bijis Berlīnē, kur darījis visu iespējamo, lai sakomplektētu derīgu karaspēku.

---

Vācu štāba priekšnieks informēja, ka viņi katru dienu telegrafē uz Berlīni, pieprasot vairāk karaspēku no Vācijas, bet nekas nav atsūtīts.

Viņš sacīja, ka vēlreiz telegrafēs uz Berlīni.

Tāpat viņš sacīja, ka, nepieciešamības gadījumam, jāveic priekšdarbi iedzīvotāju evakuācijai, ņemot vērā viņu drošības apsvērumus.

---

Bosenketa kungs sacīja, ka uzskata – vāciešiem nekavējoties jāpārtrauc karaspēka un aizsardzībai izmantojamu lielpabalu evakuācija, iepriekš neinformējot par to britus.

---

Vācu štāba priekšnieks sacīja, ka vēlas informēt vācu armiju par britu viedokli attiecībā uz esošo stāvokli.

Viņš ir aizturējis vairākus liелgabalus cerībā, ka tiks sadabūti daži brīvprātīgie to apkalpošanai.

Viņš sacīja, ka tiem, kas nevēlas cīnīties, ir jāaiziet, lai neiespaidotu palikušo morāli.

Viņš varētu darīt visu, ko vien spēj, lai turētu šeit karaspēku, kas spējīgs cīnīties, taču lielākā daļa karavīru saka, ka ir noslēgts Pamiers un ka viņi nevēlas cīnīties, bet doties mājās. Viņi izplata propagandu starp brīvprātīgajiem nolūkā iespaidot tos nekarot, sakot – ja viņi to darīs, tas aizkavēs pārējo atgriešanos mājās.

Bosenketa kungs aicināja vācu štāba priekšnieku informēt komandējošo ģenerāli,<sup>50</sup> ka viņam ir jāspēr soļi, lai apkopotu šeit jau esošos spēkus cīņai pret boļševikiem.

Ja vācieši nespēj šeit ievērot Pamiera nosacījumus, var tikt iespaidoti VISPĀRĪGIE Miera nosacījumi (dzimtenē).

Pēc tam vācu pārstāvji aizgāja.

### *1. papildinājums [...]*

Vecākā britu jūras virsnieka Rīgā un britu politiskā pārstāvja  
izvirzītās prasības vācu varas pārstāvjiem Rīgā

Punkts Nr.

1. Vāciešiem ir jāatstāj apgabalā pietiekams spēks, lai spētu apturēt boļševiku spēkus un neatļautu tiem izvirzīties aiz savām pašreizējām pozīcijām.
2. Spēki, kas nav nepieciešami augstāk minētajam, ir atbrīvojami, nosūtot tos [mājās] saskaņā ar spēkā esošajiem Pamiera nosacījumiem.
3. Pārskats par spēkiem, gan latviešu, gan vācu, kas pašlaik cīnās pret boļševikiem, ir jānosūta britu štāba pulkvežleitnantam vecākā jūras virsnieka informēšanai.

Visai informācijai par turpmākajai cīņai pret boļševikiem paredzētajiem spēkiem jābūt nodotai ar tā paša virsnieka starpniecību.

4. Pietiekami spēki jātur kaujas gatavībā sekojošās vietās, lai novērstu to nokļūšanu boļševiku varā un boļševiku spēku pārņemšanu pāri šīs vietas savienojošajai līnijai:  
Valka, Valmiera, Cēsis, Jaunjelgava, Bauska, Jelgava.
5. Dzelzceļš no Rīgas uz Liepāju jānodrošina pret boļševiku uzbrukumu, un jebkādiem britu krājumiem un sūtījumiem šajā maršrutā jāsniedz prioritāra apkalpošana.
6. Vācu varas iestādēm jāsniedz visa veida atbalsts britu virsniekiem, kuri saņemtu uzdevumu apmeklēt uz priekšu izvirzītas vietas, lai pārlicinātos, kā tiek izpildīti augstāk minētie punkti.
7. Visas vietas, ko nākotnē vācieši zaudētu pašreizējā frontes līnijā, viņiem ir jāatgūst.
8. Līdz Antantes atļaujas saņemšanai vācu spēkiem evakuēties Pamiera līguma 12. punkta kārtībā, tie ir atbildīgi par iedzīvotāju drošību pret boļševiku uzbrukumu šīs teritorijas iekšienē (4. punktā minētajā līnijā).
9. Minētais neatbrīvo vācu militārās varas iestādes no atbildības par iedzīvotāju drošību, saskaņā ar Pamiera līguma 12. punktu, citās teritorijās, kuras nav īpaši pieminētas augstāk minētajos punktos.
10. Latviešu valdība informē, ka vācu kuģos tiek iekrauta pārtika un krājumi izvešanai uz Vāciju. Viņi apgalvo, ka līdz šim nav tikusi dota nekāda iespēja pārbaudīt kravas vai konstatēt Pamiera līguma 14. punkta<sup>51</sup> ievērošanu, un lietas izmeklēšanai tikusi izveidota komisija.

Britu vecākais jūras virsnieks ir izlēmis pieprasīt vācu iestādēm 12 stundas pirms šo kuģu izbraukšanas sniegt informāciju par to.

*2. papildinājums [...]*

Vācijas iestāžu Rīgā atbilde uz vecākā jūras virsnieka Rīgā un britu politiskā pārstāvja prasībām 1918. gada 23. decembrī

Mums ir jāpakļaujas Pamiera līguma 12. punkta interpretācijai. Kaut arī ir neparasti piespiest valdību okupēt ārvalsti.

Šajā gadījumā Baltijas valstu aizsardzības vēlme ir mūsu sir-  
dīs. Mums ir ne vien jāaizsargā vācu tauta, bet mēs uzskatām  
sevi par morāli atbildīgiem aizsargāt zemi, ko esam atbrīvojuši  
no iepriekšējās valdības varas.

Aizsardzības organizēšanu mums ir padarījusi grūtāku vācu  
karaspēka demoralizācija pamiera apstākļu iespaidā.

Vēl vairāk aizsardzības veikšanu mums sarežģī igauņu un lat-  
viešu valdību ieņemtā nostāja, jo tās ir veicinājušas uzskatu, ka  
mēs esam iedzīvotāju apspiedēji.

Sekas tam ir tādas, ka mūsu karavīri bija spiesti uzskatīt sevi  
par apspiešanas politikas veicējiem.

Tādējādi cīņasspars tika pilnībā sagrauts. Efektu vēl vairāk  
pastiprināja apstākļi, ka mums karaspēkā šajā zemē ir tikai vecie  
un invalīdi, kuriem dienests ir par smagu un kuri ilgojas pēc  
mājām pēc četrus gadus prombūtnes.

Kopš novembra beigām mēs cenšamies dabūt svaigas vienī-  
bas no Vācijas. Mēs esam dabūjuši brīvprātīgos no 8. armijas, kas  
gribēja iet cīnīties, un tagad mēs sākam rekrutēt brīvprātīgos Vā-  
cijā ar Kara ministrijas palīdzību.

Šie brīvprātīgie pirmkārt ir paredzēti 8. armijas evakuācijas  
apsardzībai. Mūsu nodoms ir izmantot šo karaspēku turpmākai  
zemes aizsardzībai, ja mēs varam iegūt tam viņu piekrišanu.

Būs grūti pārliecināt viņus par to, ja latviešu valdība nenāks  
mums pretim.

Mēs esam atbalstījuši igauņu un latviešu valdības viņu pašu  
armiju veidošanā, cik vien tas bijis iespējams.

Mūsu pieredze liek mums būt zināmā mērā piesardzīgiem, jo  
šis karaspēks ir parādījis sevi kā ļoti pakļāvīgu boļševiku propa-  
gandai.

8. armijas komandieris vēlas stādīt priekšā abām valdībām  
jaunu priekšlikumu aizsardzības uzlabošanai. Šo priekšlikumu es  
esmu nosūtījis Vācijas valdībai apstiprināšanai.

Komandieris piedāvā sevi abām valdībām kā to militāro  
spēku komandieris zemes atbrīvošanai no boļševikiem. Viņš

vēlas stiprināt karaspēku Igaunijā un Latvijā ar brīvprātīgajiem, kas viņa vārdā tiks rekrutēti Vācijā.

Ar 30 000 vīriem un 120 lielgabaliem viņš cer atbrīvot abas zemes no boļševikiem.

Viņš pieprasa, lai vācu brīvprātīgajiem, kas cīnās šeit, pēc tam, kad cīņa beigsies, tiktu piešķirtas pilnas pilsonības tiesības.

Armijas pārtikas krājumu izvešana notiek tikai tad, kad tie nav nepieciešami šeit. Rīgas pilsēta pēdējo četrpadsmit dienu laikā ir tikusi apgādāta ar maizi no mūsu armijas krājumiem. Mēs esam tiem apsolījuši turpināt apgādi apmēram līdz 10. janvārim.

Prasītā [atļauja] latviešu komisijai mūsu transportkuģu kontrolei saistībā ar pārtikas izvešanu ir sākusi darboties šodien.

Mēs sniegsim 12 stundu iepriekšēju informāciju par mūsu kuģu kustību.

Mēs esam gatavi sniegt britu militārā štāba virsniekam informāciju par karaspēku, kas cīnās pret boļševikiem. Skaitu, novietojumu un karaspēka veidu.

Avots: National Archives of United Kingdom, Admiralty, 137/1664 (Baltic Proceedings, Jan.–Febr., 1919), 55–63.

#### ATSAUCES UN PIEZĪMES

- <sup>1</sup> Edgars Andersons (1967). *Latvijas vēsture 1914–1920*. Stokholma: Daugava, 361. lpp.
- <sup>2</sup> Sk.: *Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs* (turpmāk: LVVA), 1468–1–130, 10.–14. lp.
- <sup>3</sup> Sk., piemēram: Andersons. *Latvijas vēsture 1914–1920*, 360. lpp.
- <sup>4</sup> J. P. (1938). Mūsu pirmo jātnieku vienību formēšana un kaujas gaitas līdz 1919. gada 6. martam. *Militārais Apskats*, 10, 1899. lpp.
- <sup>5</sup> *National Archives of United Kingdom*, Admiralty, 137/1663 (Baltic Proceedings, Nov. 1918 to beginning of January, 1919), 226–228 (A. Sinclair to the Commander-In-Chief, Grand Fleet, Dec. 19<sup>th</sup>, 1919); Angļu ierašanās Rīgā. *Jaunākās Ziņas*, 22.12.1918., 2. lpp.; Valdis Bērziņš (sast.) (1988). *Dokumenti stāsta: Latvijas buržuāzijas nākšana pie varas*. Rīga: Zinātne, 94. lpp. Sk. arī plašāku aprakstu par angļu jūrnieku ierašanos pilsētā: Angļu viesi; Angļu viesu sumināšana Latvju Operā. *Jaunākās Ziņas*, 22.12.1918., 4.–5. lpp.

- <sup>6</sup> Edgars Dunsdorfs (1992). *Kārļa Ulmaņa dzīve: Ceļinieks, politiķis, diktators, mocekļis*. Rīga: Zinātne, 106.–107., 223. lpp.
- <sup>7</sup> Jānis Ezeriņš. Atmiņas par pulkveža Kalpaka bataljonu. *Latvijas Kareivis*, 04.03.1927., 2. lpp.
- <sup>8</sup> Sk.: Artis Buks. Pirmā kauja par Latvijas neatkarību. Pieejams: [http://vesture.eu/index.php/Pirm%C4%81\\_kauja\\_par\\_Latvijas\\_neatkar%C4%ABbu#cite\\_ref-23](http://vesture.eu/index.php/Pirm%C4%81_kauja_par_Latvijas_neatkar%C4%ABbu#cite_ref-23) (skatīts 20.06.2016.).
- <sup>9</sup> Sīkāk sk.: Ēriks Jēkabsons (1996). Latgale vācu okupācijas laikā un pulkveža M. Afanašjeva partizānu nodaļas darbība Latvijā 1918. gadā. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1, 42.–59. lpp.
- <sup>10</sup> Bērziņš (sast.). *Dokumenti stāsta*, 111. lpp.
- <sup>11</sup> Notikumi vietējā kara spēkā. *Jaunākās Ziņas*, 31.12.1918., 4. lpp.
- <sup>12</sup> Bērziņš (1928). *Latvijas brīvības cīņas*. Rīga: A. Gulbis, 15. lpp.
- <sup>13</sup> Arvīds Kripens (1963). *Kalpaka bataljons un Baloža brigāde*. Belmore: Mintys Pty. Ltd., 20. lpp. Sk. arī toreizējā Apsardzības ministrijas Ģenerālštāba priekšnieka Aleksandra Plensnera atmiņas par notikušo (arī viņš apliecina, ka 31. decembrī landesvēra vācu vienību karavīri izpildīja nāvēssodu 10 apcietinātajiem karavīriem. Sk.: Aleksandrs Plensners (1978). *Divdesmitā gadsimta pārvērtības: atmiņas*. Grāmatu Draugs, 190. lpp.
- <sup>14</sup> Kripens. *Kalpaka bataljons un Baloža brigāde*, 20. lpp.
- <sup>15</sup> *LVVA*, 3412–1–585, 405.–406. lp.
- <sup>16</sup> Spricis Paegle (1923). *Kā Latvijas valsts tapa*. Rīga: Autora apgādībā, 236.–237. lpp.
- <sup>17</sup> 6. vieglo kreiseru eskadru komandēja Edvins Aleksandrs Sinklers (*Synclair*; 1865–1945).
- <sup>18</sup> “Princess Margaret” – 1914. gadā uzbūvēts okeāna pasažieru lineris, no 1915. gada Kara flotē kā mīnukuģis.
- <sup>19</sup> Andrejosta – 20. gadsimta sākumā izveidota osta Andrejsalā.
- <sup>20</sup> “Windsor” – “W” klases iznīcinātājs, uzbūvēts 1918. gadā, Kara flotē līdz 1947. gadam. Kuģis ieradās Rīgā jau 17. decembra vakarā.
- <sup>21</sup> Domāts Latvijas Pagaidu valdības Ministru prezidents Kārlis Ulmanis.
- <sup>22</sup> “Lewis” sistēmas vieglais rokas ložmetējs, radīts ASV, Pirmā pasaules kara laikā masveidā ražots Lielbritānijā.
- <sup>23</sup> Arčibalds Maksvels Kreigs (*Craig*), Lielbritānijas Kara flotes virsnieks.
- <sup>24</sup> R.M.L.I. – *Royal Marine Light Infantry* (angļu val.), Karaliskie jūras vieglie kājnieki.
- <sup>25</sup> “Ceres” – “C” klases kreiseris (ātrs karakuģis, apgādāts ar jūras artilēriju), uzbūvēts 1916. gadā.
- <sup>26</sup> Pamiera līguma 12. punkts paredzēja, ka Vācijas karaspēkam, kurš pamiera parakstīšanas brīdī atrodas Austroungārijā, Rumānijā un Turcijā, nekavējoties jāatkāpjas uz Vācijas teritoriju, bet tam karaspēkam, kurš atrodas bij. Krievijas teritorijā, arī jāatkāpjas uz Vāciju, taču tikai tad, kad

- Sabiedrotie, ievērojot iekšējo stāvokli šajās teritorijās, izlems, ka tas jādara.
- <sup>27</sup> A. Vinnigs tika iecelts par Vācijas valdības ģenerālpilnvaroto pārstāvi Baltijas zemēs 1918. gada 15. novembrī.
- <sup>28</sup> Runa ir par 1. un 3. Rīgas apsardzības rotu.
- <sup>29</sup> 1. un 3. Rīgas apsardzības rota bija izvietotas pareizticīgo semināra ēkā Suvorova ielā (tag. K. Barona ielā 99).
- <sup>30</sup> Kuģa “Ceres” kaujas žurnālā 30. decembrī fiksēts, ka izdarīti 10 šāvienī. Sk.: [https://s3.amazonaws.com/oldweather/ADM53-37501/017\\_0.jpg](https://s3.amazonaws.com/oldweather/ADM53-37501/017_0.jpg) Kuģa žurnāla ierakstus citās dienās Rīgā sk.: [http://www.naval-history.net/OW-Ships-WW1-06-HMS\\_Ceres.htm](http://www.naval-history.net/OW-Ships-WW1-06-HMS_Ceres.htm)
- <sup>31</sup> Henrijs Eliots Leins (*Lane*), Lielbritānijas Kara flotes virsnieks, 1918. gada aprīlī – 1919. gada jūlijā kuģa “Ceres” komandieris.
- <sup>32</sup> 1919. gada 3. janvāra rītā kopā ar britu kuģiem no Rīgas izbrauca arī vācu kuģi “Roma” un “Babylon”, kā arī Latvijas kuģis “Maiga”.
- <sup>33</sup> Acīmredzot runa ir par Inčukalna kauju.
- <sup>34</sup> “Valkyrie” – “V” klases karakuģis, uzbūvēts 1916.–1917. gadā.
- <sup>35</sup> Netiek publicēts angļu valodā iztulkotais Pētera Stučkas vadītās Latvijas strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku Padomju valdības manifests, kurš bija publicēts laikrakstā “Cīņa” 1918. gada 18. decembrī un kurā tika paziņots par padomju varas nodibināšanu.
- <sup>36</sup> Harijs Smits (*Smyth*; 1872–?), Lielbritānijas Kara flotes kapteinis, vēlāk kontradmirālis. 1918.–1922. gadā mīnukuģa “Princess Margaret” komandieris.
- <sup>37</sup> C.M.G. – *Companion of the Order of St Michael and St George* (angļu val.), Ar Svētā Maikla un Svētā Džordža ordeni apbalvotais.
- <sup>38</sup> D.S.O. – *Distinguished Service Order* (angļu val.), Izcila dienesta ordenis, par kaujas nopelniem piešķirts Lielbritānijas apbalvojums.
- <sup>39</sup> R.N. – *Royal Navy* (angļu val.), Karaliskie Jūras spēki.
- <sup>40</sup> Arturs Grendons Tipets (*Tippet*; 1885–1943), Lielbritānijas Kara flotes virsnieks.
- <sup>41</sup> T.B.D. – *Torpedo Boat Destroyer* (angļu val.), torpēdlaivu iznīcinātājs.
- <sup>42</sup> H.A.C. – *Honorary Artillery Company* (angļu val.), Artilērijas goda rota.
- <sup>43</sup> Pulkvedi-leitnants Veberu (*Webber*) pagaidām nav izdevies identificēt.
- <sup>44</sup> Vivjens Bosenkets (*Bosanquet*; 1872–1943), līdz 1917. gadam Lielbritānijas konsulārais pārstāvis Maskavā, Odesā, Liepājā, Rīgā.
- <sup>45</sup> Augusts Vinnigs (*Winnig*; 1878–1956), Vācijas politiķis, 1918. gada novembrī–decembrī valdības ģenerālpilnvarotais Baltijas zemēs.
- <sup>46</sup> Roberts Aleksandrs Birkners (*Bürkner*; 1870–1925), Vācijas armijas virsnieks, no 1918. gada decembra 8. armijas štāba priekšnieks, vēlāk – ģenerālmajors.
- <sup>47</sup> Ludvigs fon Estorfs (*von Estorff*; 1859–1943), Vācijas armijas infantērijas ģenerālis, 1918. gada martā–decembrī 8. armijas pavēlnieks.



- <sup>48</sup> Vilhelms Burhards (*Burchard*, no 1925 – *Burchard-Motz*; 1878–1957), Vācijas armijas rezerves rotmistrs (kapteinis), no 1915. gada ierēdnis Kurzemes militārās pārvaldes Centrālajā nodaļā, no 1918. gada Vācijas ģenerālpilnvarotā Baltijas zemēs vietnieks.
- <sup>49</sup> Patiesībā V. Burhards bija A. Vinniga vietnieks.
- <sup>50</sup> Runa ir par 8. armijas komandieri.
- <sup>51</sup> Pamiera līguma 14. punkts paredzēja, ka Vācijas karaspēkam nekavējoties jāpārtrauc jebkāda veida rekvizīcijas un īpašuma izvešana savas valsts vajadzībām Rumānijā un Krievijā.